

# לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ג.

עין משפט  
נר מצוה

ב א מ"י פ"א מהל' ת"מ  
ה' יג סגנון עשן י"ב  
טו"ע י"ד סיומן רמו  
סעף 1

## מוסף רש"י

אלא האדם. ר"מ דלת  
ליה אהם קרוין אדם,  
וה"ל הוא דלדע לה  
במקמת יבמות (טוהדרין  
101). יום הששי. מאי  
שאל דכתיב ה' ביום גמר  
מעשה בראשית, מלמד  
שהתנהב כו'. הששי  
שמע אהי המיוחד  
במקום אהי, כדלמדין  
בעלתא (תולין 23). היך  
המיומנה, אף כהן ויהי  
עבד ויהי בקר של גמר  
לשמיטת תלוי ביום הששי,  
והוא ו' בסיון שנתה זו  
תורה, מריבו דה' לרש  
ב"ה נמי הא (שבת 99).  
בתחלה. קודם שאלמו  
ישראל נעשה ושמע,  
יראה. שמה לא יקבלה  
ויחורר אהי לפחו וכו'  
כד"ל, ורש"י. כשקבלה  
(100). ולא למחר  
לעשותה. לזמן מנחת  
לעמד (קמון ד). שאלמו  
מיתה (תמיד לז' אס כג  
לקיים מנחת אינו מושל,  
דמי שטחה צעדי שנת  
יאלכ בשבת (טוהדרין 101).

## רבינו חננאל

ומנן דלא קיימו דכתיב  
עמו וימרו ארץ ראה  
ויהי גוים וגו' והני  
רב יוסף רבא שלא  
קיימו שבע מצות: תניא  
היה רבי מאיר אומר  
מנין שאפי' עובד כוכבים  
ועוסק בתורה הרי הוא  
כישאל שנה אשר יעשה  
אותם האדם והי בהם  
כהנים ליום וישאלים לא  
נאמר אלא אדם וכו'  
עד יבאו מכס ויעידו  
בישראל שקיימו את  
התורה יבא מרוד ויעיד  
על אברהם שלא נחשד  
על עבודת כוכבים. לכן  
יעיד ביעקב שלא נחשד  
על הגול. אשת פוטיפר  
תעיד ביוסף שלא נחשד  
על העבריה. דרוש יעיד  
ברניאל שלא נחשד על  
התפלה. ובכוכבי יעיד  
בחנה משאל ועוריה  
שלא השתחוו לצלם.  
אליפו התימני ובלרד  
השווי וצופר הנעמתי  
ואליהו בן ברכאל  
הבוי יעידו בישראל  
שקיימו את התורה  
שנאמר יתנו עידיהם  
ויצדקו אלו ישראל ישמעו  
ויאמרו אמת אלו עובדי  
כוכבים. אומרים רבש"י  
תנה לנו את התורה

**כהנים** וזוים וישראלים לא נאמר אלא האדם. משמע הכה  
דעובדי כוכבים נמי קרוין אדם ומימה דהא אמר בעלמא  
(ב"מ 77 ק"ד): לזין קברי עובדי כוכבים מטמאין צהלה משום דכתיב  
אדם כי ימות צהלה אהם אדם קרוים אדם ואהן לאני לאון  
מריעתי אדם אהם אדם קרוים אדם

ולא עובדי כוכבים קרוין אדם ואור"ת  
דיש לחלק בין אדם להאדם ולא קשיא  
מהא דכתיב גבי מירס (יחזקאל כח)  
ואתה (בין) אדם ולא אל בל ממלךך  
דאינו אומר כן לקרותו אדם בלשון  
חשיבות אלא לגנותו בלשון ציון  
ושפלות והא דכתיב בקום עלינו אדם  
רוצה לומר אדם ולא מלך ומיריש גבי  
המן (מגילה י"א). א"ר ר"ל ביום עלינו  
אדום והא דכתיב מה יעשה לי אדם  
ר"ל אדם שהא צווי וא"ת הא אמר  
בפרק השולח (גיטין 77 מו). יש קנין  
לעובד כוכבים צארך ישראל לחפור  
זה שיחין ומערות שנאמר והארץ  
נתן לבני אדם ואומר ר"ת דעובדי  
כוכבים נמי מיקרי בני אדם שרואה  
לומר בני אדם הראשון וצפרק שור  
שנגח ארבעה וחסמה (ב"ק 77 ק"ד).  
הארכתי: **שאיפילו** עובד כוכבים  
ועוסק בתורה. פי' בשבע מצות שלהם  
דאינו צשאר מצות אמרינן כסנהדרין  
פרק ד' מיתות (77 ק"ד). עובד אליהם  
העוסק במורה חייב מיתה: הרי הוא  
ככהן גדול. להכי נקט כהן גדול משום  
דכתיב יקרה הים מפינים ודרשני  
(ארוות 97 י"ג). מהא גדול ככנס לפני  
ולפנים גבי ממוז מ"ת קודם לכהן  
גדול עם הארץ אצל עובד כוכבים  
העוסק בתורה הוא ככהן גדול:  
**גדולך** המצווה ועושה. פי' מפני  
שהוא דואג תמיד לנטל יצרו ולקיים  
מצות צוראו: **נוגעים** בעדותן  
הן. וא"ת והרי ראייה חולשה לאורחא  
שהרי שנים וצון קיימים הם וי"ל  
דאינו מוששין בזה הראייה דאינו אז  
מעיד על צנו ועוד וי"ל שהם קיימים  
ממה שקבלו כדלמך אס ישראל  
מקנלים: **יום הששי**. תימה למ"ד א'  
בשבעה בחדש נתנו עשרת הדברות  
מאי יום הששי וי"ל דיומא קמא לא  
אמר להו מדי משום חולשא לאורחא  
א"ר היתה ראיה ליתנן בששי אלא  
שהוסף משה יום אחד מדעמו ט':  
**שלא** השתחוו לצלם. אומר ר"ת  
דלס דנצובלנר לאו

עבודת כוכבים הוא אלא אנדרטי  
עשוי לכבוד המלך ובהכי ניחא דנקט  
גבי אברהם שלא עבד עבודת כוכבים  
ובחנה משאל ועוריה שלא השתחוו  
לצלם ויחא נמי הא דלמרינן בפרק  
אלו נערות (פסחים 77 ק"ד): אלמלי  
נגדו למניה משאל ועוריה פלמו  
לצלמא ואילו היה עובדת כוכבים ממש  
חס ושלום כי מדאגת שוס יסורין  
שבעולם לא היו משתחוים לצלם כר'  
חנינא בן תרדיון (קמון 77): ששמו

מקום שנהגו (פסחים 77 ק"ד): מה ראו  
היה להם להשתחוות לצלם כיון שלא היה  
דמגילה (77 י"ג). מפני מה נחייבו שונאיהם של ישראל כלייה מפני שהשתחוו לצלם וכו' הם לא עשו אלא לפנים ואס היתה עבודת כוכבים  
היה להם למסור עצמן על קידוש השם ולישא דקרא נמי משמע הכי דכתיב לאלהיך לית אהן פלחין ולצלמן לית אהן סגדין משמע  
דמרי מילי הוו ט': **יבא** בלדר השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני. אורחא דלמולא דנהרבה מקומות לא קפיד למנות כסדר וכן  
הגיורת והשפחה שנפדו ושנמגיירו ושנשתחררו (כמויות 77 ק"ד י"א): **היום** לעשותם ולא לעשותם. תימה אנשי ייחור  
שהיו כורכין את שמה ולא היו מפסיקין ציונים על לבצן (פסחים 10). ולפיכך הקפידו עליהם חכמים דמשמע היום על לבצן ולא  
למחר על לבצן שמה ואלו יש חכמים צוה כיון שכן הוא אמת דמשמע הכא ויש לומר דהאס איכא למיטעי היום ממש על לבצן ולא  
אצל היום לעשותם בקרא דמשלום שר כתיב (דברים 10) ומשלם לשונאיו ומשלום שר הדקיקים הוא לעולם הבא:

**לומר שאם מקיימין נו'**. המרה זו לא טובתם היא אלא שאין מוויין  
לקיימין ואם יקיימו לא יקבלו שכר: אס לא צריכי יומם ויליה. אס  
לא צריכי שכתבתי שתהא נהגת יומם ויליה והיינו תורה דכתיב  
(יהושע א) והגית צו יומם ויליה וכתיב (דברים כט) אלה דברי הצריים:

לומר שאף על פי שמקיימין אותן אין מקבלין  
עליהם שכר ולא א' והתניא היה רבי מאיר  
אומר מנין שאפילו עובד כוכבים ועוסק  
בתורה שהוא ככהן גדול תלמוד לומר יאשר  
יעשה אותם האדם והי בהם כהנים ליום  
וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת  
שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי  
הוא ככהן גדול אלא לומר לך שאין מקבלין  
עליהם שכר במצווה ועושה אלא כמו שאינו  
מצווה ועושה ד' דאמר ר' חנינא אגדול המצווה  
ועושה יותר משיאנו מצווה ועושה [אלא כך]  
אומרים [העובדי כוכבים] לפני [הקב"ה]  
רבש"ע ישראל שקיבלוה היכן קיימוה אמר  
להם הקב"ה אני מעיד בהם שקיימו את  
התורה [כולה] אומרים לפניו רבש"ע כלום  
יש אב שמעיד על בנו דכתיב בני בכורי  
ישראל אמר להם הקב"ה שמים וארץ יעידו  
בהם שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו  
רבש"ע שמים וארץ נוגעין בעדותן שנאמר  
אם לא בריתי יומם ויליה חוקות שמים  
וארץ לא שמתו א' (דא"ר"ש) בן לקיש א' מאי  
דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד  
שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר  
אם ישראל מקבלין את תורתו מוטב ואם  
לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו א' (והיינו  
דאמר חזקיה) מאי דכתיב משמים השמעת  
דין ארץ יראה ושקמה א' יראה למה שקמה  
ואם שקמה למה יראה אלא בתחלה יראה  
ולבסוף שקמה אמר להם הקב"ה מכס יבאו  
ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה  
כולה יבא מרוד ויעיד באברהם שלא עבד  
עבודת כוכבים יבא לבן ויעיד ביעקב שלא  
נחשד על הגול תבא אשת פוטיפרע ותעיד  
ביוסף שלא נחשד על העבריה יבא  
נבוכד נצר ויעיד בחנה מישאל ועוריה שלא  
השתחוו לצלם יבא דרוש ויעיד ברניאל

שלא ביטל את התפלה יבא בלדר השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני  
ו(ואליהו בן ברכאל הבוי) ויעידו בהם בישראל שקיימו את כל התורה כולה  
שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו אמרו לפניו רבש"ע תנה לנו מראש ונעשנה  
אמר להן הקב"ה שומים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת מי  
שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה  
יש לי וסוכה שמה לבו ועשו אותה ומי מצית אמרת הכי והא א' אמר רבי  
יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום אנכי לעשותם ולא  
למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכר אלא שאין הקב"ה  
בא בטרוניא עם בריותיו ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה  
חסרון כים מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש  
ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו  
ויוצא שנאמר ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו מקדיר והא  
אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו משום דישאל נמי זימני

ספוגין על לבו ליסרו ור"ע (בבבא 54): ססקו צשרו במסקרות פיות והיינו הא דפרין פרק  
חנניה משאל ועוריה שמסרו עצמן לתוך כשן האש פירוש היה להם להשתחוות לצלם כיון שלא היה  
דמגילה (77 י"ג). מפני מה נחייבו שונאיהם של ישראל כלייה מפני שהשתחוו לצלם וכו' הם לא עשו אלא לפנים ואס היתה עבודת כוכבים  
היה להם למסור עצמן על קידוש השם ולישא דקרא נמי משמע הכי דכתיב לאלהיך לית אהן פלחין ולצלמן לית אהן סגדין משמע  
דמרי מילי הוו ט': **יבא** בלדר השוחי וצופר הנעמתי ואליפו התימני. אורחא דלמולא דנהרבה מקומות לא קפיד למנות כסדר וכן  
הגיורת והשפחה שנפדו ושנמגיירו ושנשתחררו (כמויות 77 ק"ד י"א): **היום** לעשותם ולא לעשותם. תימה אנשי ייחור  
שהיו כורכין את שמה ולא היו מפסיקין ציונים על לבצן (פסחים 10). ולפיכך הקפידו עליהם חכמים דמשמע היום על לבצן ולא  
למחר על לבצן שמה ואלו יש חכמים צוה כיון שכן הוא אמת דמשמע הכא ויש לומר דהאס איכא למיטעי היום ממש על לבצן ולא  
אצל היום לעשותם בקרא דמשלום שר כתיב (דברים 10) ומשלם לשונאיו ומשלום שר הדקיקים הוא לעולם הבא:

(א) ב"ק טההדרין נ"ג,  
(ב) ב"ק לת. [פ"ה] קדושין  
לא, א' ז"ל ואר"ש,  
(ד) ולקמן שנת פת. ע"ש,  
(ה) נ"ר ע"י ואמר חזקיה,  
(ו) [שנת פת.]. (ז) [ע"י  
מוספות צ"ב טו: ד"ה אליהו  
ועירוט רש"י דהכל,  
(ח) [לקמן ד: ע"יבין כ"ה]  
(ט) ז"ל היום לעשותם היום  
לעשותם וכו', (י) [בס"א:  
במקופת.]. (כ) [בכשית לל,  
(ל) [שם בן.]. (מ) [החלם בן,  
(נ) [וע"ע חוס' יבמות כ"ה.  
ד"ה וכן ומוס' כסנהדרין נ"ג.  
ד"ה אלה ומוס' מה ע: ד"ה  
ואין לזכר ומוס' ב"ק לת. ד"ה  
אלה ומוס' צ"ב נ"ה. ד"ה  
מנין ומוס' נזיר נ"ה. ד"ה  
או, (ז) [שנת פת.].  
(ט) [כדלמך כשנת פת.].  
(פ) [וע"י מוספות כמות  
לג: כד"ה אלמלי ומוס'  
פסחים נג: ד"ה מוס']

## תורה אור השלם

1. והשמרתם את חוקתי  
ואת משפטי אשר יעשה  
אתם והאדם ודי בהם אני  
יורה וכו'  
2. ואמרתם אל פרעה בה  
אמר יי בני כוכב  
ישאל: שמות ד' כב  
3. בה אמר יי אם לא  
בריתי יומם ויליה חוקות  
שמים וארץ לא שמתו:  
ימיחו לג כה  
4. וירא אליהם את כל  
אשר עשה וצוה טוב  
מאד ויהי ערב ויהי בקר  
יום הששי:  
5. בראשית א לא  
מ' משמם השמעת דין  
ארץ וירא וישקמה:  
ההלים עו ט'  
6. כל הגוים נקבעו חזון  
והאספו לאמים מי בהם  
יעיד זאת ויראשנות  
לשמיענו יתנו עידיהם  
ויעדו וישמענו ויאמרו  
אמת: ישעיהו מג ט'  
7. ושמרת את המצוה  
ואת החקים ואת  
המשפטים אשר אנכי  
מצוך דיום לעשותם:  
דברים ז א יא  
8. ונתקה את המצוה  
מוסרותימו ונשליכה  
ממנו עבותימו:  
ההלים ב ג

## גליון הש"ס

תוס' ד"ה יבא וכו' וכן  
הגיורת. וכן בפסחים 77  
קט ע"ב כמנ"ח ומוס'  
שלא שכת: ד"ה היום  
וכו' תימה אנשי ייחור:  
ע"י פסחים טו ע"א: